

Het is begin juni. Op een van de eerste zwoele avonden van het jaar loopt u over uw erf. In de schemering klinkt plotseling een schelle kreet. Het geluid komt uit een van de knotwilgen. Dichterbij gekomen, staren twee gele ogen u aan. Het is een steenuil, die u vanuit zijn veilige holte roerloos aankijkt. Als u zich omdraait, ziet u nog net achter op het erf zijn partner vliegen. Met een prooi in de klauwen, op weg naar de nestkast. Had ze een meikever gevangen? De steenuil vliegt naar de nestkast in één van de oude fruitbomen. “Ze hebben dit jaar voor de kast gekozen”, denkt u. “Zal er iets mis zijn met dat holletje onder het dak van het schuurtje? Zal een steenmarter ze ontdekt hebben?” U loopt terug naar de schuur. Daar scheren nog een paar boeren-zwaluwen heen en weer. Spoedig zullen ze een rustplek voor de nacht zoeken. De laatste tonen van de zwarte roodstaart weerklinken vanaf de nok van het dak. Als ook de kikkers in uw pool zwijgen, valt de nacht. Nog eenmaal klinkt de schelle kreet. U geniet.

Introductie voor erfbewoners

Herkent u dit prachtige beeld op uw erf? Dan verkeert u – boer of burger – in gelukkige omstandigheid. Mocht u dit niet meemaken, maar wel graag de schelle kreet van de steenuil willen horen? Met steenuilvriendelijke aanpassingen zou het op uw erf ook zo kunnen zijn. Maar dat gaat niet vanzelf. U moet de natuur in het algemeen en de steenuil in het bijzonder daarbij een handje helpen en maatregelen nemen die goed zijn voor het steenuilenbiotoop op en rond uw erf. Sommige van die maatregelen komen direct ten goede aan de steenuil. Bijvoorbeeld het ophangen van een nestkast, het stapelen van hout als uitkijkpost of het afdekken van een waterbak om verdrinking te voorkomen. Andere maatregelen helpen de steenuil indirect doordat ze de biotoop van prooidieren van de steenuil verbeteren en daarmee het voedselaanbod van de steenuil. Maatregelen als het inrichten van een overhoek, het weiden van pony's of paarden, het maken van een houtril of het telen van rogge in uw moestuin zijn daar voorbeelden van. Gedijen prooidieren goed, dan zal het met de steenuil ook goed gaan. Ook door het nalaten van activiteiten, zoals het niet opruimen van een stapel stenen, het niet afbreken van een oud schuurtje of het niet wekelijks maaien van een deel van het gazon, boekt u winst voor de steenuil. Uit de veelheid van de voorbeelden ziet u dat variatie in aanbod van voedselplekken en nestgelegenheid de sleutel vormt van een goed leefgebied van steenuilen. Welke te nemen maatregelen gunstig zijn voor de steenuil, of juist beter achterwegen gelaten kunnen worden, staan gebundeld in deze maatregelencatalogus *Steenuil onder de pannen*. Dit handboek zit boordevol suggesties en beschrijvingen op welke wijze u de steenuil kunt helpen. Daarbij is onderscheid gemaakt in maatregelen ter verbetering van de voedselsituatie (DEEL 4), van de broedgelegenheid (DEEL 5) en van de rust en veiligheid van de (jonge) steenuilen (DEEL 6). Bij voorzieningen ter verbetering van de voedselsituatie zijn grazige graslanden (DEEL 4.1), houtopstanden (DEEL 4.2) en overige voorzieningen (DEEL 4.3) onderscheiden.

Welke maatregelen u kunt of wilt nemen, hangt af van de situatie op en rond uw erf en natuurlijk van uw financiële mogelijkheden. Bij de beslissing over de mogelijke aanpassingen is het belangrijk te realiseren dat niet alles kan of moet, maar dat er altijd wel een paar maatregelen zijn te nemen. En elke verbetering biedt de steenuil extra overlevingskansen!

Het scala aan besproken maatregelen is niet uitputtend. We hopen dat dit handboek u tevens inspireert om zelf nieuwe voorzieningen te bedenken en er zelf mee te gaan experimenteren. We horen graag van uw ervaringen. U kunt ons daarover mailen via post@landschapsbeheer.nl

Om te onderzoeken welke maatregelen u zou moeten nemen, is het nodig eerst grondig te inventariseren hoe steenuilvriendelijk uw erf is waar eventueel de knelpunten voor de steenuilen liggen. In de maatregelencatalogus *Steenuil onder de pannen* treft u achtergrondinformatie aan hoe u dat doet aan de hand van een zogenaamde steenuilterritoriumscan (DEEL 3.1). Op grond daarvan kunt u een inrichtingsplan

opstellen (DEEL 3.2). Als u zelf niet deskundig genoeg bent om dat te doen, schroom dan niet om contact op te nemen met lokale steenuilvrijwilligers of steenuilenwerkgroep. Over het land verspreid zijn er vele werkgroepen actief. Zij zijn met elkaar verbonden in het Steenuilen Overleg Nederland (STONE). Deze vrijwilligers hebben ruime ervaring met het ophangen en onderhouden van nestkasten en het verrichten van onderzoek aan broedsels en hebben bovendien oog voor hoe steenuilvriendelijk uw erf is.

Een lijst van organisaties waar u nadere informatie kunt inwinnen over steenuilen, over eventuele financieringsmogelijkheden van erfaanpassingen en hulp bij het nemen van steenuilvriendelijke maatregelen, staat in DEEL 8.

Wilt u nader kennis maken met de steenuil zelf en met onderzoek naar deze mooie uil, dan treft u daarover achtergrondinformatie aan in respectievelijk DEEL 1 en DEEL 7.

Introductie voor steenuilvrijwilligers

Tijdens een bezoek aan 'uw' erf, bijvoorbeeld voor controle van de nestkast of tijdens een mooie avondwandeling in het buitengebied, beleeft u als vrijwilliger ook de bovenstaande prachtige momenten. Maar het is eerder uitzondering dan regel, omdat u veel 'lege' erven tegen komt. Erven die toch potenties hebben om steenuilen te herbergen. Uw vingers jeuken om daar wat voor de steenuilen te gaan doen. Maar u ontbreekt de kennis en ervaring om dat aan te pakken. De maatregelencatalogus *Steenuil onder de pannen* kan u daarbij helpen. Het zit namelijk, ook voor u als steenuilvrijwilliger boordevol nuttige informatie. Niet alleen leest u over de te nemen steenuilvriendelijke maatregelen (DEEL 4, 5 en 6), maar ook is beschreven hoe u succesvol een project kan opzetten om gebiedsgericht erven steenuilvriendelijk aan te pakken (DEEL 2). Daarnaast bevat het boek handvatten hoe een erf op systematische wijze te onderzoeken op geschiktheid voor steenuilen door middel van een territoriumscan (DEEL 3.1) en hoe samen met de erfbewoner een inrichtingsplan op te stellen om het erf steenuilvriendelijk aan te passen (DEEL 3.2). Tot slot kunt u uw kennis over de steenuil zelf en over steenuilenonderzoek naar steenuilen respectievelijk in DEEL 1 en DEEL 7 opfrissen.

Steenuil onder de pannen

“We kochten eigenlijk een project. De boerderij is oud en het vraagt nog wel een paar jaar voordat ik klaar ben met alle bouwactiviteiten. Er staat ook een bakhuisje en tot onze verrassing zaten daar steenuilen onder de dakpannen. Die pannen liggen niet meer precies op hun plek. De uilen kunnen er te kust en te keur onder kruipen. Toen we hier net kwamen wonen, vlogen er net drie jongen uit. Daar hebben ik en mijn vrouw samen wekenlang ontzettend van genoten. We wilden graag meer weten over deze prachtige vogels en kwamen in contact met George Meijners van Landschapsbeheer Friesland. Hij raadde ons aan een inrichtingsplan van ons erf te maken. Met dat plan konden we gericht het leefgebied voor de steenuil verbeteren. Dat hebben we gedaan en het effect is na twee jaar al duidelijk zichtbaar. De uilen maken dankbaar gebruik van de veranderingen. Ik zie ze regelmatig op de boompalen zitten, die de fruitbomen de eerste jaren overeind moeten houden. Ze zijn actief op zoek naar insecten naast de nieuw aangeplante hagen. Ze jagen op kevers in de schapenwei.”

“De aanleg van de landschapselementen is gebeurd door schoolkinderen onder begeleiding van Landschapsbeheer. Deze coördinator van de kerkuilenwerkgroep en gepensioneerd leraar Johan de Jong vertelde eerst een prachtig verhaal over de steenuil. Het was een geweldige dag.”

PIET DEKKER, ERFBEWONER TE SPANGA